

Szómagyarázatok

abaposztó – durva, festetlen posztó

aniszon – ánizs

aszumpcionista szerzetesek – a Mária mennybevételéről elnevezett Ágoston-rendi szerzetes kongregáció vagy a Mária mennybemeneteléről elnevezett szerzetesi társulás tagja. (Latinul *Pia Societas Presbyterorum ab Assumptione, Augustiniani ab Assumptione*, rövidítve: A. A.)

balaszt – román: folyami kavics, betonhoz keverik építkezéseknél

bezsenár – menekült, bujdosó

bojár – orosz, ill. román feudális főnemes

bordé – kunyhó, viskó

borona (borna) – gerenda

bosztán – tők

Caloianul – esővarázsló román népszokás, melynek keretében a húsvét utáni harmadik vasárnapon egy felöltöttetett agyagbábút temetési menetben hordoztak végig a falun, eltemettek, három nap múlva kiástak és vízbe dobtak.

tarină – vadterületől elhódított művelt szántóterület

cigája gyapjú – a cigája magyar őshonos juh fajta neve

cinka – serdülő lány

cintorom – cinterem, temető csángó tájnyelven

compossessoratus – közbirtokosság

csáगतó – az aszimmetrikus eke taligájának a tengelyén elhelyezkedő, a szántás szélességét szabályozó alkatrész

csepesz – női viselet. Hosszú zacskóban végződő, sűrű fekete csipkével szegett főkötő.

csernozjom – feketeföld

csiger – vízzel kiáztatott szőlőtörköly levéből erjesztett borszerű ital, lőre

degedt, degenveg – kőolaj

észrés láda – hozományos láda

fălcsa (falka) – földmérték Moldvában – kb. 2 hold = 80 prazsina; 1 prazsina: 40 négyszögöl

fanarióta – a török uralom idején a román népet szipolyozó előkelő konstantinápolyi görög

felszerinkázva – zsebkendővel felkészítve

filiále – leányvállalat, fiók: nagy vállalatnak vagy intézménynek máshol működő részlege. Itt: fiókegyház.

flis – gyűrt lánchegységek peremén homokkőből, márgából és agyagból felhalmozódott üledéksor

fugárok – menekültek

gáter – fűrész

geréb – szász előjáró a középkori Erdélyben

gócláb – fából vagy vasrúdból készült láb, a kandallós tüzelő füstfogójának, hőpalástjának a feltámasztására

haricska – pohánka. Lisztes magjáért termesztett régi, polyvás gabonaféle.

helyettes diák = *diákhelyettes* – Moldvában ‘deák’, a plébániák filiáléiban pap hiányában a templomi ájtatosságokat és szertartásokat előkészítő és magyarul vezető, a közösség vallásgyakorlatát irányító kántor, előénekes

heteristák – 1821-ben, a Tudor Vladimirescu vezette törökellenes felkelésben segítséget nyújtó, Alexandru Ispilanti által toborzott, főleg görögökből álló sereg.

kabola, kabalára teszik (az ekét) – az ekének kétágú csúsztató fája

kaláka – a föld nélküli paraszt a kötelező ingyenmunkája a tulajdonosnak (itt: a kolostornak).

kaszinó – a román forrás *táncteremnek* nevezi. A fénykép sóba vájt, erkélyes, négyszögletes alaprajzú belsőt mutat. Mivel a lengyelek a betelepített sóbányászoknak készítették, lehetséges, hogy jelentése azonos a mai magyar *kaszinóval*.

katrinca – lepelszoknya, a női viselet része

kendező – hosszúkás, fejre való vagy törülközőkendő

kenéz – a középkorban (erdélyi) telepés község előjárója, bírāja

kiler – kamra

kiszejáras – böjti, rendszerint virágvasárnapi leányszokás, melynek keretében szertartásosan elpusztítottak egy szalmabábut. Ez feltehetően a telet, böjtöt, betegséget személyesítette meg.

konventuális ferences szerzetes – az Assisi Szent Ferenc által 1209-ben alapított I. Rend egyik alrendjéhez, a Konventuális Kisebb Testvérek (minoriták) alrendjéhez tartozó szerzetes.

község – Romániában a több falut tömörítő közigazgatási egység

kukutényi kultúra – a Prut melletti Cucuteni község a környékén feltárt neolitikumi, 5–7000 éves leletek miatt vált híressé. A jellegzetes, spirális motívumokkal díszített agyagedények és zsírfarú asszonyságokat ábrázoló szobrocskák készítőinek kultúrája a lelőhely alapján *Cucuteni-kultúra* néven került be a szakirodalomba.

kuptor – tűzhelyes kemence

kútbodon – fakéregből kialakított kútkáva

laska – tésztametélt

lesikítják – lesimítják, elsimítják

lipován – többnyire orosz eredetű, orosz ortodox óhitű népcsoporthoz tartozó

- makkos zár* – különböző méretű, bonyolultabb, teljes egészében fából faragott zár, melyet makkoknak nevezett, a függőleges vájatok valamelyikébe behulló kisebb fahasábok zárnak.
- mart* – magasabb fekvésű, meredek hely. Meredek vízpart.
- megbolhajsszák* – házépítésnél, a faszeg gerendába beverése a sár megtapadása céljából.
- megsuvad* – megcsúszik, omlik
- monoklinális* – olyan redő, gyűrődés, amelynél a redő szárnyai a tengelysikkel párhuzamosak.
- municipium* – megyei jogú város
- muszkák* – oroszok
- nyüst* – a szövöszéknek a láncfonalak szétválasztására szolgáló, fonálból hurkolt alkatrésze
- oolitos mészkő* – gömbhéjas szerkezetű karbonát- (általában aragonit- vagy kalcit-) rétegekből álló, apró gömböcskékből felépülő mészkő
- osztováta* – szövöszék
- ozokerit* – földviasz: kőolajforrások környékén előforduló viaszszerű anyag, nagy szénatomszámú paraffinok keveréke, kenőcs, gyertyagyártás alapanyaga.
- pakura* – a kőolaj lepárlásából visszamaradó sötét, sűrű folyékony salakanyag
- pank* – halmocska. Itt talán a tüzelőteret jelenti. Az építészetben ponkolás, egy falnak emeletenként való vékonyítása úgy, hogy az keresztmetszetben lépcsőzetes alakot mutat.
- paticsfal* – vesszőből font, sárral tapasztott fal
- podzol* – szürkeföld, savanyú mállással keletkezett, tápanyagban szegény, kilúgozott talajnem Európa északi részein
- pogon* – művelt földterület mértékegysége. Kiterjedése koronként változó. Itt félhektárnyi (5011,79 m²) mezőgazdasági terület.
- porkoláb* – fejedelmi helytartó, a vajdai hatalom képviselője
- postillák* – szentbeszéddek, első sorban homiliák gyűjteménye, melyek részben tanulmányul, részben utánzásul szolgáltak s mintegy hivatalos jelleggel bírtak.
- prājina* – földmérték Moldvában – prazsina: 1 prazsina = 40 négyszögöl
- protribútum* – járandóság adó gyanánt
- radina (csökk)* – keresztelőlakoma
- rendzina* – mészkövön keletkezett, sekély, viszonylag gazdag humusz-tartalmú talaj
- rud* – mértékegység, 1,7 ár kiterjedésű földterület. 1 *prājina* *fălcească* = 179,024 m²
- ruva* – hosszúkás, fejre való kendő

- salahor* – birtokát elvesztő, elűzött, szakképzetlen napszámos munkás, szolga
- sematizmus* – egyházi névtár, egy egyházmegye vagy rendtartomány intézményeinek, szervezeti fölépítésének és személyeinek adataira
- sód* – a kandalló csempékből rakott füstfogója
- soltész* – a középkorban település, község előjárója, bírája
- sótömzsök* – tömzs: valamely közetnek környezetétől meredek fallal elkülönülő nagy tömege
- stádium* – ókori görög hossz mérték (184 m)
- Status animarum* – egyházi népszámlálás, amely a húsvéti áldozás időpontjában az egész lakosságot tartalmazta háztartások, illetve családok szerint.
- szarmata* – a szkítákkal rokon, iráni nyelvű, ókori nomád nép
- szemiariid klíma* – félig száraz klíma. Félsivatagokban, sivatagok peremén jellemző.
- szénafüvek* – száraz kaszálók, melyeken jó minőségű, téli takarmányként hasznosítható fű terem.
- szerinka* – Ploszkucényben ismert, a csángóságnál másfelé *servetnek* nevezett kisméretű kendő, zsebkendő, aminek igen sokféle – ünnepi, kapcsolatteremtő, rituális és mágikus – funkciója van. A halottkíséréskor a keresztekre akasztva viszik, végül egy a sírkeresztben marad, a többi a szertartásban részt vevőknek – egyszersmind keresztvivőknek – ajándekozzák a halott emlékére.
- szlobozia* – kiváltságos jogállású, „szabadságot” település, melynek toborzott, vendégként (*hospes*) betelepülő lakói a helyi lakossághoz képest több szabadságban, kedvezményben részesültek.
- szokmány* – ujjas, a férfiak, asszonyok, gyermekek hosszú téli felöltője
- szőlőkepe* – papi illeték a szőlőtermésből
- tektonikus* – a földkéreg szerkezeti mozgásaival kapcsolatos
- téltemetés* – (ld. még: *Caloianul*). Télvégi vagy kora tavaszi katartikus népszokás, mely során valamilyen – a telet, gonoszt, betegséget, bűntöt jelképező – bábut elpusztítanak (vízbe dobnak, elégetnek vagy eltemetnek).
- tézsola* – az eketaliga alkatrésze, rúd
- toponímia* – helynévanyag; valamely terület földrajzi neveinek összessége.
- törökbúza* – kukorica
- túrzás* – az épülő sekély tengerparti területek sajátos homokformája. A túrzások a partvonallal párhuzamosan futó, csekély magasságú, ám sokszor igen hosszan, több 10 kilométeren keresztül elnyúló szigetek, félszigetek. Néhol szigetsorként bukkannak a felszínre.
- valah* – a romanizált népeknek adott népnév, a Dunától északra élő románok külső megnevezése

vatír – férfikabátok erősítésére, bélelésére használt, erősen keményített pamut-, kender- vagy lenvászonféle
zootechnikai – állattartási technológiai
zsendely – zsendely